

Концептуальна модель діагностики інвестиційної привабливості підприємства

Овандер Н.Л.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки
Житомирського державного технологічного університету

Любецька М.О.

студентка
Житомирського державного технологічного університету

У статті проведено порівняльний аналіз теоретико-економічної сутності поняття «інвестиційна привабливість підприємства». Такий аналіз дав змогу виділити основні змістовні елементи зазначеного терміну. Проаналізовано сучасні методики аналізу інвестиційної привабливості підприємства. Розроблено та запропоновано до використання концептуальну модель діагностики інвестиційної привабливості підприємства.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість підприємства, діагностика.

Ovander N.L., Lyubetska M.O. КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ ДИАГНОСТИКИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье проведен сравнительный анализ теоретико-экономической сущности понятия «инвестиционная привлекательность предприятия». Такой анализ позволил выделить основные содержательные элементы этого термина. Проанализированы современные методики анализа инвестиционной привлекательности предприятия. Разработана и предложена для использования концептуальная модель диагностики инвестиционной привлекательности предприятия.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционная привлекательность предприятия, диагностика.

Ovander N.L., Lyubetska M.O. CONCEPTUAL MODEL FOR DIAGNOSING THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE ENTERPRISE

The article contains comparative analysis of the theoretical and economic essence of the concept of «investment attractiveness of the enterprise». Such an analysis made it possible to identify the main content elements of this term. The modern methods of analyzing the investment attractiveness of the enterprise are analyzed. A conceptual model for diagnosing the investment attractiveness of the enterprise was developed and proposed for use.

Keywords: investment, investment activity, investment attractiveness of the enterprise, diagnostics.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Незаперечним є той факт, що нині підприємства працюють в умовах жорсткої конкуренції. Таким чином, існує необхідність швидкого реагування на зміни в зовнішньому середовищі. Безперервне вдосконалення є ключем до успіху в роботі будь-якого суб'єкта господарювання. Проте такий процес передусім вимагає залучення інвестицій. Вирішальним кроком у процесі прийняття рішень інвестора є оцінка інвестиційної привабливості підприємства. Він характеризує операційну діяльність, становище на ринку, а також можливі ризики, пов'язані з процесом інвестування. Інвестиційна привабливість є економічною категорією, що демонструє ефективність функціонування та характеризується набором кількісних показників та якісних компонентів, які охоплюють різні аспекти бізнесу і визначають можливість максимізації прибутку для інвес-

торів (порівняно з іншими об'єктами можливих інвестицій) за умови певного рівня ризику.

Отже, питання інвестиційної привабливості підприємства нині є актуальним, оскільки конкуренція за інвестиційні ресурси стає все жорсткішою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під час формування державного підходу до оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання в Україні першою стала Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій [1]. Ця Методика є чинною, проте вона ґрунтується застарілій формі звітності, яка не відповідає НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2].

Ціла низка науковців звертала увагу в своїх роботах на інвестиційну привабливість,

а саме: І.О. Бланк, С.С. Донцов, Л.І. Катан, Т.В. Майорова, С.В. Юхимчик та багато інших. Проте більшість із них не приділяла достатньо уваги саме діагностиці інвестиційної привабливості.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – уточнити визначення поняття «інвестиційна привабливість підприємства», проаналізувати наявні методи аналізу інвестиційної привабливості та надати модель діагностики інвестиційної привабливості підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розуміння сутності поняття «інвестиційна привабливість підприємства» (ІПП) та його змістовного наповнення дає змогу дослідникові визначитися з методологією її оцінювання, тому в деяких роботах автори спочатку надають своє тлумачення зазначеного поняття, а потім переходять до безпосередньої оцінки або діагностики суб'єкта господарювання. Аналізу економічного змісту поняття «інвестиційна привабливість підприємства» присвячено праці таких науковців, як І.О. Бланк, В.В. Бочаров, Н.Ю. Брюховецька, С.С. Донцов, А.Б. Гончаров, А.Г. Гончарук, І.В. Нападівська, О.І. Пилипенко та ін., що свідчить не тільки про відсутність єдиного підходу до його трактування, але й про незавершеність дослідження цієї проблеми.

Розглянемо поняття «інвестиційна привабливість підприємства» з погляду його взаємозв'язку з подальшою методикою діагностики. Більшість науковців [3–6] надає порівняльну характеристику понять ІПП із коментарями щодо переваг та недоліків кожного з них. Проте такий підхід не надає узагальнюючої картини такого, з одного боку, дуже широковживаного та поширеного поняття, а з іншого – дуже різноманітного.

О.В. Товстенюк [7, с. 385] розподіляє ІПП залежно від інвесторів: реального або фінансового. О.Б. Жихор, М.М. Москвич [4] групують підходи до ІПП у чотири групи: 1) як умова розвитку підприємства; 2) як умова інвестування; 3) як сукупність показників; 4) як показник ефективності інвестицій.

На нашу думку, вдалим є поділ понять А.Г. Гончарук та А.А. Яцик [3] із погляду взаємозв'язку поняття ІПП із методологією її розрахунку на чотири підходи: факторний, внутрішній оціночний, інтегральний та порівняльний. За факторного підходу, якій запропонований авторами [8; 9, с. 79], під ІПП розуміють сукупність зовнішніх та внутрішніх факторів, які найбільш сильно впливають на

рішення інвестора щодо інвестування в підприємство. Основним інструментом за такого підходу стає факторний аналіз. При цьому слід зауважити, що з погляду управління коригуванню з боку керівництва підприємства піддаються лише внутрішні фактори. Зовнішні ж здебільшого залишаються неконтрольованими, тому не можуть бути розглянутими як керовані змінні на мікрорівні. Думку про факторну природу ІПП розділяють інші автори [6].

Внутрішній оціночний підхід розглядає ІПП як сукупність внутрішніх характеристик підприємства, які важливі для потенційного інвестора. Такий підхід прослідковується в роботах [10; 11 с. 400; 12 с. 166] і передбачає передусім оцінку фінансово-економічного стану підприємства. На нашу думку, до такого підходу варто віднести визначення поняття «ІПП», які характеризують його як потенціал підприємства, наприклад у І.В. Нападівської [13]. Недоліками внутрішнього оціночного підходу є: а) відсутність зовнішніх факторів, які впливають на ІПП і які відокремлені у факторному підході; б) завелика кількість неузгоджених між собою показників, що викликає труднощі процесу оцінювання; в) відсутність узагальнюючого показника. Саме це призводить до появи інтегрального підходу.

Інтегральний підхід надається в джерелах [14, с. 310; 1] та визначає ІПП як інтегральну характеристику підприємства, яке розглядається як об'єкт майбутнього інвестування. Причому така характеристика може бути представлена як один інтегральний показник й як збалансована система декількох інтегральних показників [3, с. 30].

Порівняльний, або рейтинговий, підхід визначає ІПП як відносну характеристику підприємства, яке розглядається як один з об'єктів майбутнього інвестування [15–17]. За такого підходу застосовують рейтингові системи. Така інформація буде важливою або для потенційного інвестора, або для державних органів. Безпосередньо для самого керівництва така оцінка дає можливість порівнювати себе з конкурентами. Відповідно, з погляду управління такий підхід є малоефективним. Проте є деякі визначення поняття «ІПП», які не можна віднести до жодного з перелічених підходів.

Дослідивши визначення поняття «ІПП» доходимо висновків: 1) це поняття передусім пов'язане із суб'єктом, для якого буде здійснена діагностика ІПП, та з метою, яку ставить перед собою цей суб'єкт; 2) це різнопланове відносне поняття, адже підприємство

може бути інвестиційно привабливим для одних інвесторів та непривабливим із погляду інвестування для інших; 3) ІПП необхідно визначати як мінімум із трьох позицій: ретроспективного, поточного та перспективного аналізу. Тобто ІПП обов'язково має містити в собі аналіз минулого та сучасного стану підприємства та прогноз подальшого розвитку підприємства.

Виходячи з висновку 1) буде обрана методологія діагностики інвестиційної привабливості підприємства. Для цього пропонуємо використовувати класифікацію ІПП за різними ознаками. Таку класифікацію було надано у роботі В.В. Ферлій [17].

Таким чином, узагальнюючи та уточнюючи проаналізовані визначення під ІПП будемо розуміти модель кількісних та якісних показників, які характеризуватимуть фінансово-економічний стан підприємства з урахуванням чинників, що впливатимуть на інвестиційну привабливість підприємства, узгоджуючи такі показники з метою інвестора.

Проведений аналіз теоретико-економічної сутності поняття «ІПП» дає змогу виділити такі основні змістовні елементи:

1) визначення інтегрального кількісного показника оцінки на підставі узагальнення сукупності кількісних та якісних характеристик, що дає змогу встановити певну якісну оцінку доцільності вкладення інвестиційних ресурсів у розвиток об'єкта оцінювання;

2) врахування й узгодження цілей об'єкта та суб'єкта оцінки інвестиційної привабливості;

3) відображення впливу зовнішнього та внутрішнього середовища (відповідно до інвестиційного клімату та інвестиційного потенціалу) на формування оцінок інвестиційної привабливості [19, с. 182].

Повний фундаментальний аналіз ІПП складається з таких етапів [19, с. 183]: 1) макроекономічний (на рівні країни); 2) мезоекономічний (на рівні галузі, регіону); 3) мікроекономічний (на рівні суб'єкта господарювання).

Колектив авторів монографії «Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання» [19, с. 182] вважає, що є дві групи методів оцінки ІПП: на основі оцінки його фінансового стану та комплексний аналіз суб'єктів господарювання. Методи першої групи різняться лише вибором певних груп показників. Ця група показників визначається на основі оприлюдненої інформації. Проте, на нашу думку, методики аналізу інвестиційної привабливості підпри-

ємства варто ще поділити залежно від інструментарію аналізу.

Передусім треба виділити *рейтинговий метод*, що запропонований авторами [19, с. 183] і які вважають за доцільне використовувати метод *due diligence*. Це пов'язано з тим, що найбільш поширеними світовими методиками оцінки інвестиційної привабливості є рейтинги Institutional Investor, Euromoney, Business Environment Risk Index (BERI), Transparency International, Moody's Investor Service та методика Світового банку Investment Climate Survey (ICS) [20, с. 105]. Т.В. Майорова [21] також пропонує оцінювати інвестиційну привабливість підприємства через його фінансовий стан із його подальшою рейтинговою оцінкою.

Іншим дуже поширеним методом є *інтегральний*. О.В. Носова [22] ідентифікує інтегральний рівень інвестиційної привабливості підприємства на засадах агрегування показників фінансового стану. І.В. Кубарєва [23] запропонувала узагальнюючий інтегральний показник ІПП, що ґрунтується на чотирьох часткових: фінансовий стан, якість управління, ринкові перспективи та ресурсний потенціал.

Для оцінки інвестиційної привабливості застосовують ще й *факторний аналіз*. Таким методом пропонують оцінювати ІПП у [24], а саме методом головних компонент. Але еквівалентом інвестиційної привабливості виступає ціна акції, що значно звужує можливості методу. Факторного підходу дотримуються і Н.Ю. Брюховецька з О.В. Хасановою [25], якими визначено ступінь та напрям впливу факторів за сферою виникнення на інвестиційну привабливість публічного акціонерного товариства; всі фактори розподілені на дві групи: ті, що можуть регулюватися безпосередньо товариством, та ті, які не можуть регулюватися.

Досить часто для оцінки ІПП використовують математичний апарат, а саме матриці та елементи нечіткої логіки. Так, матричний підхід пропонують [19, с. 192–197; 26, с. 3–12]. Л.І. Катан, К.С. Хорішко [27] також пропонують матричний підхід, який поєднуватиме інтегровану оцінку фінансового стану підприємства з інтегрованою оцінкою майнового стану підприємства. Згідно з методикою, запропонованою Ю.Р. Саммігуліною [10, с. 32], матриця ІПП поділена на дев'ять класів, з яких виокремлено три зони: високої, низької та прийнятної інвестиційної привабливості.

Г.І. Великоіваненко, К.М. Мамонова пропонують ієрархічну модель, побудовану на

елементах нечіткої логіки [28]. До позитивного у цій моделі варто віднести те, що в ній ІПП оцінюється і з позицій інвестиційної привабливості країни, ринку, галузі та регіону. Проте формалізація та застосування моделі потребують неабияких специфічних знань з економіко-математичного моделювання, що ускладнює застосування такої моделі в

практиці українських підприємств. Н.М. Пилипенко, Г.І. Шаповал запропонували методіку на основі оціночних параметрів із використанням нечіткої логіки [18].

О.І. Судакова [29] пропонує застосування внутрішнього гудвілу як показника рівня ІПП не тільки для підприємств, але й для галузей і регіонів. Т.В. Момот [30] також пропонує оці-

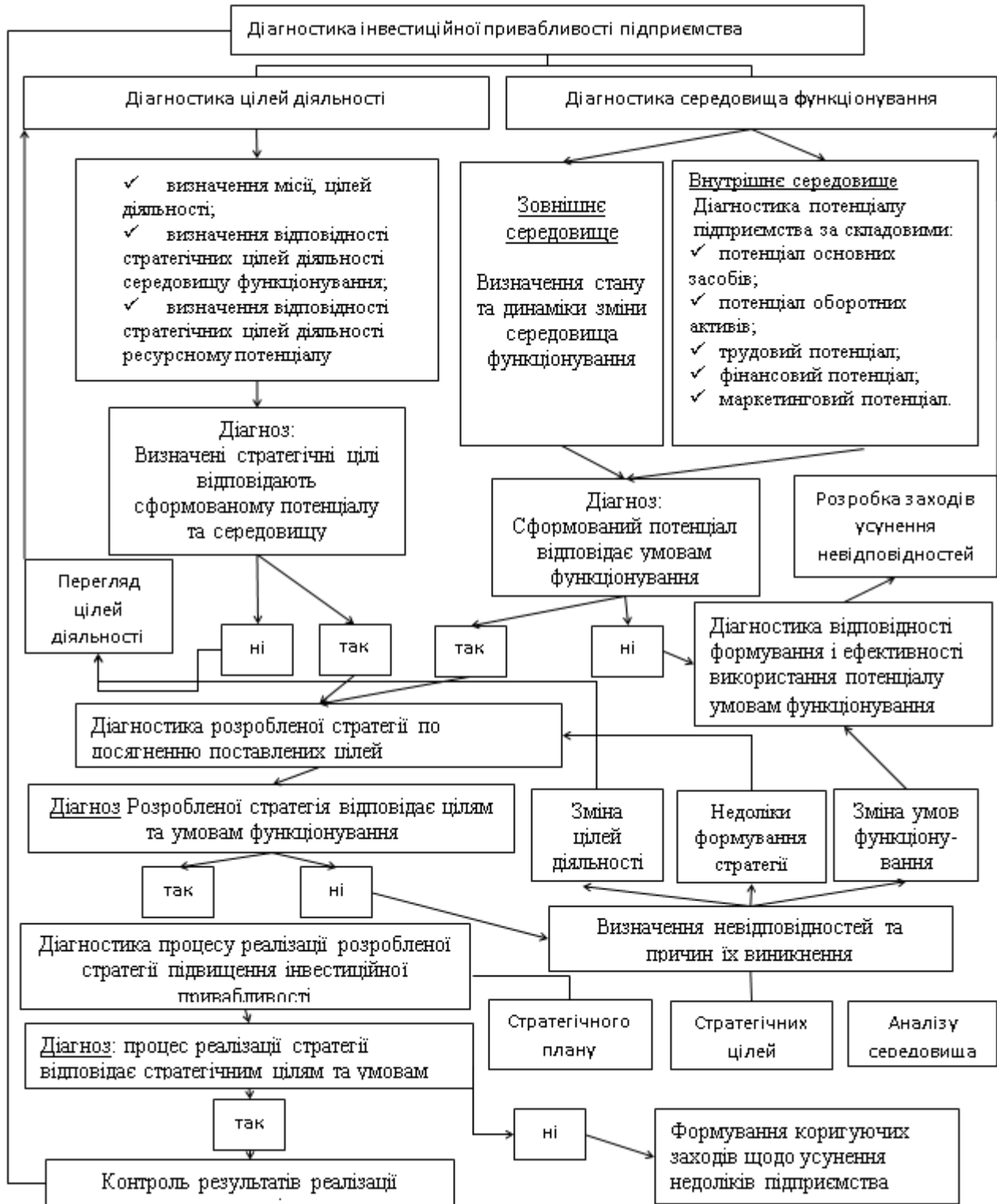

Рис. 1. Концептуальна модель діагностики інвестиційної привабливості підприємства

нювати ІПП на основі згенерованого підприємством гудвілу. Проте автори не зазначають, який рівень гудвілу буде відповідати тому чи іншому рівню ІПП.

О.В. Товтенюк, О.Б. Громяк [5] запропонували структурно-логічну модель експрес-діагностики ІПП, в якій запропоновані 15 індикаторів, поділених на шість груп. Запропонована бальна шкала дає змогу визначити рівень ІПП.

І.О. Бланк [11], колектив авторів [19, с. 180] розглядають діагностику ІПП на основі життєвого циклу підприємства та його фінансового стану. Найбільш інвестиційно привабливі компанії знаходяться в процесі росту, на перших двох етапах свого життєвого циклу. Компанії на стадії зрілості також є інвестиційно привабливими в більш ранні періоди, коли вони не досягли вищої точки економічного зростання. Подальше інвестування відбувається, коли продукти компанії мають відносно високі ринкові перспективи й обсяг інвестицій у модернізацію невеликий і вони можуть бути повернуті в короткий термін.

Розглядаючи етимологію слова «діагностика», необхідно зазначити, що в перекладі з грецького *diagnostics* означає «здатність розпізнавати» і становить сутність вчення про методипостановки діагнозу і про причини хвороб.

У рамках фінансово-економічних досліджень на мікрорівні хворим є суб'єкт господарювання, у якого спостерігаються певні відхилення від нормального, або необхідного, стану (під нормальним, або необхідним, станом будемо розуміти такий стан об'єкта дослідження, що характеризується ліквідністю, платоспроможністю, фінансовою стійкістю, визначеним рівнем рентабельності, що досягається суб'єктом господарювання шляхом обліку наявних у нього фінансово-економічних ресурсів).

У процесі дослідження була встановлена необхідність моделювання інвестиційної привабливості підприємства під впливом факторів для прийняття управлінських рішень двох груп стекхолдерів: власників і менеджерів, акціонерів та інвесторів. Проведено моделювання інвестиційної привабливості підприємства з використанням методу «дерева» рішень. Власники та керуючі стикаються з питанням поєднання напрямів діяльності підприємства з урахуванням факторів впливу для збільшення його привабливості як

об'єкта інвестування. Вирішити дане питання дає змогу моделювання у вигляді побудови «дерева» прийняття рішень (рис. 1).

«Дерево» прийняття рішень є методом класифікації та прогнозування показників, для якісної побудови якого необхідна достатньо велика кількість вхідних даних та значення вихідного показника. Результат побудови «дерева» прийняття рішень відображається схематично та має правила, відповідно до яких користувачі можуть зробити висновки та прийняти відповідне рішення.

Інвестиційна привабливість підприємства є вихідним показником. Модель розрахунку інвестиційної привабливості підприємства включає у себе поєднання показників фінансово-економічного стану товариства та його ринкової капіталізації. Узагальнений показник фінансово-економічного стану включає у себе розрахунок 16 показників фінансово-економічного стану підприємства з використанням функції нормування, яка дає змогу уникнути вагових значень показників та побудувати загальний показник фінансово-економічного стану підприємства як об'єкта інвестицій.

Висновки з цього дослідження. Узагальнюючи вищесказане, слід зазначити, що нині існує дуже багато підходів до оцінки інвестиційної привабливості. Кожна з методик має свої переваги, є унікальною й має право на існування. Звичайно, кожен підхід має свої негативні сторони та недоліки. Чим більше наявних методик оцінки інвестиційної привабливості, тим точніше її можна визначити. Слід сказати й те, що кожна методика може бути застосована в певних умовах для будь-якого підприємства, але в деяких випадках її потрібно для цього адаптувати, використовуючи саме ті показники, які й справді найбільше цікавлять саме інвестора.

У статті виокремлено такі групи методик для визначення рівня ІПП: визначення інтегрального показника конкурентоспроможності підприємства, матрична модель оцінки інвестиційної привабливості, рейтингова оцінка інвестиційної привабливості та оцінка інвестиційної привабливості за життєвим циклом. Запропонована авторами концептуальна модель діагностики інвестиційної привабливості у вигляді «дерева» дає змогу приймати інвесторам, менеджерам та іншим зацікавленим особам рішення щодо доцільності вкладення коштів в об'єкт інвестування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій № 22 від 23.02.98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>.
2. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
3. Гончарук А.Г. Інвестиційна привабливість промислового підприємства як об'єкт управління / А.Г. Гончарук, А.А. Яцик // Економіка харчової промисловості. – 2011. – № 4. – С. 29–33 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2011_4_910.
4. Жихор О.Б. Інвестиційна привабливість підприємства як об'єкт управління / О.Б. Жихор, М.М. Москвич // Фінансово-кредит. діяльн.: пробл. теорії та практики. – 2012. – Вип. 2. – С. 118–123.
5. Товстенюк О.В. Експрес-діагностика інвестиційної привабливості підприємства / О.В. Товстенюк, О.Б. Гром'як [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...
6. Гуляєва Н.М. Сутнісні ознаки інвестиційної привабливості підприємства: факторна природа формування / Н.М. Гуляєва, Н.К. Рябченко // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1(13). – С. 22–28.
7. Товстенюк О.В. Інвестиційна привабливість як об'єкт діагностики / О.В. Товстенюк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2012. – № 727. – С. 381–386.
8. Задорожна Я.Є. Підвищення інвестиційної привабливості підприємництва як напрям залучення інвестиційних ресурсів / Я.Є. Задорожна, Л.П. Дядечко // Інвестиції: практика та досвід 2007. – № 2. – С. 32–35.
9. Терещенко Э.Ю. Сущность инвестиционной привлекательности субъектов реального сектора экономики / Э.Ю. Терещенко, О.В. Коник // Економіка і організація управління. – 2010. – № 1(7). – С. 72–80.
10. Самігуліна Ю.Р. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств: огляд вітчизняних методик / Ю.Р. Самігуліна // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2012. – № 3. – С. 32–37.
11. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк. – К. : Юнайтед Лондон Трейд Лимитед, 1995. – 448 с.
12. Коюда В.О. Основи інвестиційного менеджменту : [навчальний посібник] / В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда. – К. : Кондор, 2008. – 340 с.
13. Нападовська І.В. Теоретичні та методологічні аспекти дослідження інвестиційної привабливості підприємств України / І.В. Нападовська // Вісник ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського. – 2006. – № 4(28). – С. 55–61.
14. Брюховецька Н.Ю. Моделювання інвестиційної привабливості публічного акціонерного товариства як основа прийняття управлінських рішень / Н.Ю. Брюховецька, О.В. Хасанова // Бізнес Інформ. – 2014. – № 1. – С. 307–313.
15. Донцов С.С. Оценка инвестиционной привлекательности предприятия посредством анализа надежности его ценных бумаг / С.С. Донцов // Финансовый менеджмент. – 2003. – № 3. – С. 78–84.
16. Мельник О.Г. Системи індикаторів оцінювання інвестиційної привабливості підприємств / О.Г. Мельник, Ю.Л. Логвіненко // Менеджмент та підприємництво в Україні : етапи становлення та проблеми розвитку. – 2006. – № 575. – С. 141–147.
17. Ферлій В.В. Сутність поняття «інвестиційна привабливість підприємства» та його види / В.В. Ферлій // Ефективна економіка. – 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=262>.
18. Пилипенко Н.М. Вдосконалення оцінки інвестиційної привабливості підприємств / Н.М. Пилипенко, Г.І. Шаповал // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2013. – Вип. 12(58). – С. 155–161.
19. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання : [монографія] / А.О. Єпіфанов [та ін.] ; за ред. А.О. Єпіфанова. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 286 с.
20. Бубенко П.Т. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємства / П.Т. Бубенко, Г.А. Шаханова // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 66(1039). – С. 100–106.
21. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : [підручник] / Т.В. Майорова. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
22. Носова О.В. Інвестиційна привабливість підприємства / О.В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1(2). – С. 120–126.
23. Кубарева І.В. Методичні та прикладні аспекти оцінки інвестиційної привабливості підприємства / І.В. Кубарева // Стратегія економічного розвитку України. – 2014. – № 35(2014). – С. 31–39.

24. Федоренко І.К. Моделювання інвестиційної привабливості компаній методами факторного аналізу / І.К. Федоренко, В.Б. Рибалко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 10(113). – С.89–93.
25. Брюховецька Н.Ю. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства: визначення недоліків деяких існуючих методик / Н.Ю. Брюховецька, О.В. Хасанова // Економіка промисловості. – 2009. – № 44. – С. 110–117.
26. Юхимчик С.В. Матрична модель оцінки інвестиційної привабливості промислових підприємств / С.В. Юхимчик, С.Д. Супрун // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 3–12.
27. Катан Л.І. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства / Л.І. Катан, К.С. Хорішко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 15. – С. 22–24.
28. Великоіваненко Г.І. Ієрархічна модель оцінки інвестиційної привабливості підприємства / Г.І. Великоіваненко, К.М. Мамонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://globalteka.ru/order/2349.html>.
29. Судакова О.І. Економічна безпека: аспект оцінки інвестиційної привабливості підприємств / О.І. Судакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2008_2/0604.pdf.
30. Момот Т.В. Інвестиційна привабливість акціонерного товариства: удосконалення методики оцінки / Т.В. Момот // Менеджер. – 2005. – № 4(34). – С. 117–122.